

AKSZEANOSZILASZ

MILORAD PAVIĆ

1.

Közismert, hogy a szerbiai Žiča kolostornak nemcsak neve, de előneve is van. A nevét akkor nyerte, amikor egy éjszakán a villám a ЖИЧА szót rajzolta a kolostor fölé. A „Sedmovrata”, azaz a „hétkapujú” előnevet pedig azért kapta, mert a kolostor falán összesen hét kaput nyitottak. Első Istvántól és 1196-os trónra lépésétől kezdve tudniillik mindenkor, amikor egy új szerb uralkodót megkoronáztak, a koronázásra új kaput véstek a kolostor falába. Később a žičai kapuk mintájára építették Belgrád hét kapuját is. Az idő elszállt, az okok feledésbe merültek, és amikor századunk elején egy francia bizantológus és művészettörténész nyomozni kezdett utánuk, a žičai szerzetesnőktől a következő magyarázatot kapta.

A hét kapu a névvel egyenlő.

Hibás az a feltételezés, amely szerint azért kellett mindig újabb kapukat vágni, mert az új uralkodók hiúbbak voltak a régieknél, és a koronázáskor nem akartak ugyanazon a kapun bevonulni, mint elődeik. Ez a gondolkodásmód idegen volt számukra. Egyszerűen egy másik, ősbibb szokást tartottak tiszteletben; azt tudniillik, amelyik megtiltja, hogy a halottakat ugyanazon az ajtón vigyék ki a házból, mint amelyiket az élők is használnak. A régi házakban ezért nyitottak új ajtót minden halottnak.

– Igen, de itt bemenetelről és koronázásról van szó, nem pedig a halottak kiviteléről – vetette közbe a francia.

– Attól függ, honnan nézi a dolgot – válaszolták a szerzetesnők. – Ha a templomot háznak, a koronázást pedig ünnepélyes aktusnak tekintik, akkor önnek igaza van. De ha megfordítjuk, és a világot tekintjük háznak, a szentélyt pedig a világegyetemnek, akkor világos lesz ön előtt, hogy a koronázás a szentélyben a világból a világegyetembe való távozást jelenti, és nem a belépést egy házba. Ha pedig a korona elfogadása általi elkülönülést nem kitüntetésként értelmezi, hanem kiközösítésként, az uralkodó otthonának elhagyásaként, nevének feladásaként, melyet az új uralkodói név vált fel, s a világról való lemondásként, nos, akkor közelebb jár ahhoz, amiben a régi királyok hittek, amikor saját kaput nyitottak maguknak a templom falán, és úgy érezték, hogy a koronázással véget ér világi pályájuk...

A szakemberek állítása szerint ma is minden úrhajós külön nyíláson át lép ki a világűrbe, saját „lukat” hagyva maga után a Föld mágnespajzsán.

Akármi is az igazság, Žičában mind a mai napig láthatók az ősi kapuk romjai. Pontos számukat nehéz meghatározni, mert a kívülről megállapított számuk nem egyezik a belülről számolttal – mégpedig azért, mert az egyik Nemanja nem akart külön kaput nyitni magának. Az elmondottak alapján világos, hogy erre nem a szerénység, hanem épp ellenkezőleg, a gőg sarkallta. Amikor azonban a koronázás napján – azzal a szándékkal, hogy idegen kapun hatol be – Žičába érkezett, és kinyitotta az első ajtót, azt, amelyen át egykor apja vonult be a szentélybe, befalazott, földpadlójú szerzetesi cella tárult elé, ahonnan az oltárhoz és a koronázás helyéhez nem vezetett út. A királynak így ünnepi udvartartásával és kulcsaival együtt ki kellett hátrálnia, újabb ajtót kellett nyitnia (ezúttal a nagyapját), és kíséretestül meg kellett ismételnie a bevonulást. Ám ez az ajtó egy lépcsőre nyílt, amely vízzel teli pincébe torkolt. Az uralkodónak még egyszer, immár másodszor is vissza kellett fordulnia, és a harmadik kapuval próbálkoznia, azzal, amelyiket valamikor réges-régen dédnagyapja épített. Ez az ajtó egy hosszú alagútban folytatódott, amelynek végén nem volt más, csak valami fényforrás meg egy újabb lelakatolt ajtó. Az uralkodó megparancsolta, hogy üssék le a lakatot, majd kilépett a szélbe, hogy visszasiessen a főkapu elé, ahol már türelmetlenül várta őt az összesereglett tömeg. Az uralkodó és kísérete így még egyszer visszaindultak, de sehogy sem értek célba. Teljesen ismeretlen vidéken találták magukat. Lovaik erejét meghaladta a szél ereje, a templom fala egyre nőtt és egyre távo-

lodott, az ablakok eltűnedeztek, a kapunak nyoma veszett. Körbeindultak, körbe-körbe, s a nép úgy hiszi, hogy körbe fognak járni mindörökké.

Ettől az időtől fogva a megkoronázatlan Nemanja esetét a legszigorúbb titoktartás övezi; nevét nem szabad elfelejteni, de leírni és felolvasni is tilos. Külön emberek vigyáznak ennek a betartására: két kulcsár és két tús.

Žiča hét kapujának mindegyikét tudniillik egy-egy kulcsár őrizte, akik a kulcsokat mindig utódaiknak adták át, nemzedékről nemzedékre örökítve kötelemüket és fogadalmukat. A régi családok birtokában gondos kutatás után ma is találunk olyan hatalmas kulcsokat, amelyek rendeltetését homály fedi. Ha kapuja nem is, de kulcsárjai – a többi uralkodóhoz hasonlóan – annak az ismeretlen Nemanjának is voltak, akit nem sikerült megkoronázni, s akinek a neve fejedelmi titokká nyilvánított. Az ő kulcsárjainak a kapu helyett a nevét kellett őrizniük. A kulcsárság egyébiránt igencsak bizalmi állás volt. Az a név tudniillik, amit csak ők ismertek, és amit mint a nem létező ajtó kulcsát hagyományozták fiaikra, minden egyes új király trónra lépésekor ténylegesen is a hatalom egyik kulcsává lett, s így aztán a nevet állami okokból nem lehetett nyilvánosságra hozni. A titok őrzésének rendjét rendkívüli szigorúság jellemezte. A kulcsárok fülbevaló helyett csengettyűt viseltek a fülükben, hogy csak azt hallják, amit hallaniuk kell, s a nyelvükön gyűrűt, nehogy kiejtsék az uralkodó nevét, amit őriztek; ostorral kantározták fel lovaikat, jobb kezükkel bal könyöküket fogták a hátuk mögött. Az apák századokon át avval ijesztgették fiaikat, hogy egy napon a csengettyűs fülű emberek, akiktől mint a leprásoktól irtóztott a külvilág, elviszik őket az utcán, gyűrűbe húzzák a nyelvüket, és megparancsolják nekik, hogy őrizzék a nevet, mely súlyos, mint az Ibar folyó; azt a nevet, amely elűzi az álmod, és a kétségbeesésbe kerget, amely fejvesztéssel fenyegeti tudóját, s amelyet úgy kell őrizni egy életen át, mint a gyertya lángját a szélétől, hogy ne nyelje el a feledés, de soha semmi áron ne írják le, vagy ne olvassák el, ha valamely balvégzet folytán mégis leíródott. Ezért mindig írástudatlanokat választottak ki kulcsárnak és a név őrizőinek, akiknek meg is kellett maradniuk tudatlanságukban; olyanokat, akik az ujjaikkal számoltak, és írás helyett halászcsomók útján értették meg magukat. Így nem fenyegetett az a veszély, hogy a kulcsárok kifecseggik a nevet, hiszen a nyelvükre gyűrű szorult, és írásban sem adhatták ki, mivelhogy nem tudtak írni. A hatalom azonban sokkal jobban rettegett a tiltott név leírásától, mint kifecseggésétől. A fejedelemség biztonsága ellen súlyosan vétőnek tekintették azt, aki leírta a nevet, azt pedig, aki balszerencséjére elolvasta, első bűntársának, akinek sem-

mivel sem kisebb a vétke, és ugyanazt a büntetést érdemli. És hogy ne íródjék le a név, és ne terjedjen tovább olvasás útján, ha valaki netán mégis leírná, a kulcsárok mellé két túszt is rendeltek, akik nem ismerték a tiltott nevet. Az egyik túszt azért felelt a fejével, hogy senki a kortársak közül sehol le ne írja és el ne olvassa a le nem írható és el nem olvasható nevet, a másik pedig azért, hogy ez ne történjen meg a jövőben.

2.

Egy Žičából származó legenda szerint az 1379-es esztendő táján a kolostorban élt – sajton és dión – a kor egyik legtanultabb szerzetese, egy bizonyos Jeftimije Span. Span, akinek állán – amint azt a neve is mutatta – nem sarjadt szakáll, az éjszakát nem tölthette a kolostorban, hanem a sáncokon kívül, külön cellában lakott, melyet a kolostor falában kialakított szálláshelyhez és éléstárhoz építettek hozzá. A hozzá hasonlókat gyakran nem nélkülinek tekintették, és külön névvel jelölték. A mi szerzetesünket is ezen a néven – ONAO – nevezték, amelyet a három személyes névmásból, a hímnemű ON-ból, a nőnemű ONA-ból, és a semleges ONO-ból raktak össze. Span ikonfestéssel foglalatосkodott, amihez a színeket földből és nyálból keverte ki, mivel semmi növényi és állati eredetű anyagot nem akart felhasználni:

– Ha a megváltó a virágokkal vagy az állatokkal akart volna egygyé válni, és nem az emberrel, azonképpen cselekedett volna – magyarázta módszerét Span. – Van-e jogunk hát arra, hogy az Ő természetét holmi gazzal, avagy barommal keverjük?

Szent könyveket másolt, liturgikus énekeket írt, és irományaiban az idő visszafordíthatatlanságáról értekezett. Úgy vélte, hogy semmilyen módszer nem téríthet minket vissza az idő árja mentén, a következménytől az ok felé, mert a tökéletesebb dolgok nem vezethetők vissza a kevésbé tökéletes formákra. És minthogy minden bizonyíték a következménytől az ok felé vezető úton található, egyetlen dolog sem bizonyítható a világon – állította az ONAO. Nem félt sem embertől, sem történéstől, nem félt sem a téltől, sem a forróságtól; egyes-egyedül egy bizonyos napszaktól rettegett, attól, amikor az éjszaka megmosakszik a világosságban. A szerzetes a hajnaltól félt.

Egy napon az istentisztelet után a hajléka előtt üldögélt, és a Stolovahegységet szemlélte. Meztelen talpát egy kutya hátán melengette. Tekintetével a távoli ormokat pásztázta, és világosan látta, hogy Stolova

különböző magasságai más és más napszakban tartanak. Ekkor az egyik szomszédos helyiségben szokatlan lármára lett figyelmes. Az ajtó mögül hatalmas asztalok tologatásának, fából ácsolt padok padlót-falat hasító ráncigálásának és átrendezésének a zaja hallatszott ki. Olyan zaj hallatszott, mintha valaki hatalmas asztalokat tologatna, rángatná és átrendezné a fából ácsolt padokat, felszaggatva velük a padlót és a falakat. Span feláll, kinyitja az ajtót, és megdermed: egy apró, alig három könyék széles s még annál is rövidebb éléskamra tárul elé. Saját ajtaja is bajosan férne el benne. Középen egy szék áll, üres, pókhálóval befont szék. És a pókhálón az ördög hintázik. A szerzetesnek, amint megpillantja, azonnal eszébe jut a mondás:

– Őrizkedj attól, aki elől visel farkat – mert az a Sátán!

Köp egyet felfelé, de ez mit sem használ. Az ördög feláll, kézen fogja, s mint valami menyasszonyt, a lakrészébe vezeti. Aztán kigombolkozik, elől a nadrágjából hatalmas, szőrrel benőtt farkat húz elő, s először alaposan megcsapkodja vele a szerzetes meztelen testét. Aztán megmarcolja a szerzetes fülét, ugyanevvel a farokkal megtermékenyíti, s a cella padlóján hagyja önkívületben. A szerzetest a kutya találja meg. Amikor megnyalja, okádni kezd.

*

Másnap már virradat előtt belökték cellájának ajtaját a csengettyűs fülű emberek. A szerzetesen páni félelem vett erőt:

Hát már tudják? – kérdezte magában kétségbeesetten. Azt hitte, már mindenütt híre ment, hogyan termékenyítette meg az ördög, s úgy reszketett, hogy csuhájának zsebében csörömpöltek a kulcsok.

Az eső szemét-száját köpködté, míg a palotába értek, s olyan szél fújt, hogy az inget ronggyá tudta tépni. Egy olyan hosszú helyiségbe vezették, hogy az egyik végén kiejtett szót az ember elfelejtette, míg a másik végébe ért. A szoba elejétől a végéig egy hallal és zöldséggel megrakott tálakkal teli asztal húzódott, amely mögött két férfi ült. Szájukból kivirított a nyelvük, és rezzenéstelenül figyelték az előállítottat. Előttük az asztalon egy ing hevert, az ingen pedig egy vörös szattyánba kötött könyv.

– Boldogok a fejedelmi titkok őrzői – szólalt meg a két férfi egyike, mihelyst a csengettyűs fülű kísérők eltűntek a teremből. Aztán Span elé tárta, hogy mit kívánnak tőle. Nem ejtették ki az uralkodó nevét, azt a szörnyű nevet, amit a titkok titkaként kellett őrizni, és amit sem

leírni, sem elolvasni nem volt szabad. Azt viszont a szerzetes tudomására hozták, hogy az uralkodó, mielőtt az a dolog a kapukkal megtörtént vele, olyan emelkedett költészetet művelt, hogy aki meghallgatta, a könnyektől nyomban elveszítette szeme világát. És az udvar a hallgatás hosszú éveit után úgy döntött, hogy végre feltárja a királyság lakói előtt e poézist, mely fölülmúlhatatlan és semmihez sem fogható.

– Mit tehetek mindezt én – kérdezte Jeftimije Span –, én, aki számára nagy boldogság még az is, ha egy madár lerondítja? Én, aki egész életemben csak a kenyeret csókoltam, ha leesett az asztalról, aki ha írtam is imádságos énekeket, azért írtam őket jól, mert a mécses kanóciát olajba mártottam, s a láng kék volt és illatos?

– Éppen ezért van rád szükségünk. Mert az uralkodó, akiről beszélünk, nem olyan nyelven írta verseit, amely érthető. Rólad pedig köztudott, hogy költő vagy, s a nyelv dolgaiban meg tudod cselekedni mindazt, amit akarsz, de nem akarod megcselekedni mindazt, amit tudsz. Le kell fordítanod a verseket...

És a két férfi felállt, meghajolt a vörös szattyánba kötött könyv előtt, és átnyújtotta Jeftimije Spannak.

– Olyan versek jegyeztettek föl e lapokra, melyeket soha senki nem olvasott, és amelyeket neked kell most mindenki számára érthető nyelvre lefordítanod. Fogd a kötetet, és vidd magaddal. Fölösleges mondanom, hogy a mi szemünk éberem vigyáz akkor is, ha te alszol. Tudjuk, hogy a jövőn töprengve is múltbéli szerencsétlenségektől és mostani ellenségektől rettegsz. Ez nagy elővigyázatlanúság, nagy könnyelműség. Tudd meg: mostantól új, a régebbieknél is borzalmasabb gyilkosok lesnek rád, s olyan szörnyű viszontagságokban lesz részed, amelyekről nem is álmodsz. Ezért szedd össze az eszed. És ne feledd, míg írsz, hogy minden szavadat millió ember ejti majd ki és tanulja meg kívülről.

A két férfi e szavakkal útjára bocsátotta. A szerzetes magához vette a vörös szattyán könyvet, s maga mögött még hallotta, hogy urai minden héten kikérdezik, hogy halad a munkával. A boldogságtól megrészegülten viharzott ki a palotából, a két csengettyűs fülű ember kíséretében – de már nem félt tőlük. Nem tudtak tehát viszonyáról a Sátánnal! Megmenekült a máglyától, és a legmagasabb bizalommal tüntették ki...

Visszatért cellájába, illatos mécses gyújtott, és az asztalra helyezte az inget, benne a vörös szattyánba kötött könyvvel, és egy másik könyvet ütött fel olvasni. Olvasott, és az ugrásra készült. Tudta: egész élete, az, hogy belemártja-e még valaha tollhegyét a tintatartóba, attól függ, ho-

gyan vág bele. Mécsesének lángja csomóba csavarodott, éjszaka volt, hallatszott, hogyan vedel a víz. Amikor érezni vélte a tűz súlyát a kanócon, amikor belső érzékei – az eleven érzékek árnyai – kibomlottak, felnyitotta a vörös szattján borítású könyvet, készen arra, hogy belefogjon a fordításba. De a könyvben nem talált semmit. Minden egyes oldalt a mutató és hüvelykujja közé vett, aztán minthogy nem hitt a szemének, újból végiglapozta őket a hüvelykujja és a középső ujja között. De nem talált semmit. A kötet teljesen üres volt, egyetlen szót sem írtak bele.

Vasárnap este éjjél után ismét eljöttek érte a csengettyűs fülű emberek. Magukkal vitték a palotába és abba a terembe vezették, ahol a hosszú asztal állt. Ugyanaz a két ember fogadta, aki először, és arról faggatták, hogy halad a munkával. Ő azt felelte, hogy halad, s közben a körmét bámulta, a körmét, melyet repedtre dörzsölt az álmatlan éjszakákon. Tíz körmében tízszer látta viszont arcmását: sápadt volt és zavart. Elbocsátották úgy, hogy nem tudta meg, tudják-e vagy sem.

Visszatért a cellájába. Fülében folyton-folyvást a csengők hangja visszhangzott, mintha ő maga is viselné őket. Asztalhoz ült, tollát először a szájába, aztán a tintába mártotta, és írni kezdett... Olyan verseket írt, amelyeket majd le tud fordítani. Először azon a nyelven rakta őket össze, amelyen egykor az uralkodó beszélt, majd ügyelve arra, hogy hű maradjon az eredetihez, mindenki által érthető nyelvre fordította őket. A munka lassan haladt, és Span rettegett. Így okoskodott:

– Minden lény középpontja a világnak. Ezek a centrumok kihunynak és születnek, pontosabban elvesztik vagy elnyerik testi valóságukat... Ezért édesmindegy, ki írta azokat a verseket, ő vagy én...

A félelem mégis erősödött. Elég, ha a két férfi az asztalnál felüti a könyvet, és észreveszi a csalást. Span igazából az utolsó szalmaszáliba kapaszkodott...

Egy napon elővezették, hogy bemutassa, amit addig végzett. Összeszedte a papírjait, és elvitte őket a terembe, ahol a hosszú asztal állt, de ott azt állította, hogy még csak a munkálatok elején tart, hogy hatalmas erőfeszítés, és szörnyű, kitartó munka szükséges ahhoz, hogy végezzen az anyaggal. Az asztalnál ülő két férfi merőn nézte, és így szólott hozzá:

– Mindent, amit leírsz, minden betűt, minden szót, minden sort jól őrizz meg. Mintha a fogaidra vagy az ujjaidon a körömre vigyáznál. A munka elvégzése után minden irkafirkádat átadod nekünk, azt is, ami értékes, és azt is, ami értéktelen. Egyetlen szót se merj elsinkófálni. Mert ha maga a hang szentség, felbecsülhetetlen a visszhang is. Külö-

nösen arra kell vigyázni, hogy az utódok kezébe ne kerüljön semmi. Mert az utódokra nem szabad számítani. Egy fikarcnyi bizalmat sem érdemelnek. Az utódok jobbára csavargók és gyilkosok, akiktől hiába vársz támaszt. Óvakodni kell tőlük, mint az eleven tűztől. Egyszer magad is rádöbbsz majd... – És újabb haladékat adva neki ismét elbocsátották.

Telt-múlt az idő, közeledett a kitűzött nap, Span pedig semmit sem végzett. Semmit sem fejezett be, s azt, amit elkezdett, csak a fejében kezdte el. Elég lett volna kinyitni a vörös szattyánba kötött könyvet, és meglátni, hogy Span munkája nem felel meg a könyvbe foglalt munkának, mivel a könyvben egyetlen szót sem vetettek papírra, Span pedig mégiscsak szavakat használt. És ez világosan látszott. Elméje kezdett megbomlani, és az utolsó éjszakán már úgy tűnt előtte, hogy öltözékének minden egyes darabja a kolostor előtt elterülő táj egy részletét jelenti: öve az Ibar folyót, a nyílások és a gombok a hegyi forrásokat, maga a csuha pedig a Stolova-hegység; és Span azt is világosan érezte, hogy a hegység alatt milyen súlyos a föld, melyben tűz ég... A földben, melybe az ördög lövellte a magját.

A szokott időben, azon az órán, amikor levágják a korán kukorékoló kakasokat, a csengettyűs fülű emberek eljöttek Spanért. Megparancsolták, hogy vegye magához a vörös szattyánba kötött könyvet, s vele minden papírját és jegyzetét. Amikor megérkeztek a palotába, a két ember egyike elvette a könyvet Spantól, és becsavarta az ingbe. A másik Span jegyzeteit vette magához, majd anélkül, hogy beléjük pillantott volna, összetekerte és lepecsételte őket.

– A vörös szattyánba kötött könyvről nem készül fordítás, és nem jelenik meg – közölték kurtán Spannal, és egy szemvillanással jelt adtak a csengettyűs embereknek. Azok megragadták, és az ítélszék elé vonszolták. Ott két másik férfi ült, akik így szóltak a szerzeteshez:

– Túsznak nyilvánítunk. Az emberek hajlanak kifecsegni a fejedelmi titkot. Előbb vagy utóbb eljön valaki, aki leírja azt a nevet, amit a két írástudatlanra bízunk, és ezzel elárulja a titkot. Hogy ez ne történhessen meg, mindig két túsz jelölünk ki: az egyiket a jelen, a másikat a jövő nemzedékekért. Ők a fejükkel fizetnek érte, hogy a titok ne kerülhessen napvilágra. Mostantól te vagy a másik túsz.

– Hogyan felelhetnék azért, hogy valaki, aki, ahogy ti is mondjátok, még meg sem született, ne adja ki a titkot?

– Ez a te dolgod – felelték a bírák, és megparancsolták, hogy Jeftimi-je Spant végezzék ki. Utolsó éjszakáját Span a cellájába zárva töltötte

el, s arra az emberre gondolt, aki egy napon *leírja* majd az elfelejtett nevet, aki miatt meg kell halnia. Szinte maga előtt látta őt. Még azon az éjszakán megfestette azt az ikont, amely az ő haláláért bűnös embert ábrázolja: közepes termetű, ötvenes férfi, kis szakállal; kék szemében a félelem hidege, hegyes orrát sovány orrlukán szinte átdöfi bajsza. Úgy nézett ki, mintha beteg kenyeret evett volna. Ugyanannak a deszkának a túloldalára Span még pirkadat előtt ráfestette annak a másíknak, a bűntársnak és bűnsegédnek a képét, aki a leírt nevet majd *elolvassa*.

Reggel kivezették a kolostor elé, és a lábánál fogva felakasztották, úgy, hogy a nyála a szemébe folyt, és saját hasára vizelt. A fejét egy vödörbe lógatták, majd a mellkasát átdöfték egy kopjával, és megvárták, míg a vér színültig tölti az edényt. Így fulladt meg Jeftimije Span a tulajdon vérében.

Amikor az ítéletet végrehajtották, mindenki előtt, aki végignézte, figyelmzettetésképpen felolvasták az indoklást is. A következőképpen hangzott:

– Világos, hogy a jövőben születik majd valaki, aki a tiltás ellenére *leírja* majd azt a nevet, melyet tilos papírra vetni, s megszületik az is, aki ezt a nevet *elolvassa*, bár el nem olvashatja. Jeftimije Span halála ezért törvény szerinti, mivel ő a tűszok egyike, az, aki a jövőben megtörténő dolgokért felel.

3.

Én, aki e sorokat írom, 1979-ben Žičában felfedeztem egy furcsa ikont, amelyről azt a felvilágosítást kaptam, hogy nincs megszentelve, és nem állhat együtt a többi ikonnal és freskóval. Ekkor hallottam Jeftimije Spanról és történetéről is, aki életének utolsó éjszakáján festette ezt az ikont. Hallottam az ismeretlen Nemanja tiltott nevét is, melyet lopva örökítettek nemzedékről nemzedékre. Felkeltette az érdeklődésemet, leírtam, és nyomozni kezdtem utána az irodalomban. Végigbongésztem az összes szakkönyvet, hatalmas könyvtárakban és archívumokban kutattam utána, de hiába. Ezt a nevet nem tartalmazta egyetlen szótár, egyetlen enciklopédia sem, nem említi a Nemanják egyetlen genealógiája sem, egyetlen história sem. Csak, amikor mindent átvizsgáltam, és megállapítottam, hogy a név most íródott le először, csak ekkor fogtam föl, hogy mit tettem. Én öltem meg Jeftimije Spant, amikor leírtam a nevet. Csak a bűn haladhat felfelé az idő sodra mentén,

őseink felé, mert íme, az ok az idő árában történhet a következmény után is. Vétkem így megfordul az időben, és megtalálja áldozatát, dédunokai bűnöm hat évszázadon át hullik vissza Jeftimije Span fejére. Haláláért én vagyok a rég megjövendölt bűnös.

De van a büntettségben egy büntársam is. Te vagy az, te, akinek képe ott van Span ikonjának túoldalán, te, aki ennek a történetnek már a címében *elővstad* a tiltott nevet: Akszeanoszilasz.

BOJTÁR B. Endre fordítása

Várkonyi József: Téli táj, 1914